

OULUN YLIOPISTO
UNIVERSITY of OULU

RAUTIAINEN KATJA

TYTTÖJEN VÄLINEN KIUSAAMINEN JA SEN TAUSTATEKIJÄT

Kasvatustieteen kandidaatintyö

KASVATUSTIETEIDEN TIEDEKUNTA

Taide- ja taitopainotteinen luokanopettajakoulutus

2017

Kasvatustieteiden tiedekunta
Faculty of Education

Tiivistelmä opinnäytetyöstä
Thesis abstract

Luokanopettajankoulutus		Tekijä/Author Katja Johanna Rautiainen	
Työn nimi/Title of thesis Tyttöjen välinen kiusaaminen ja sen taustatekijät			
Pääaine/Major subject Kasvatustiede	Työn laji/Type of thesis KK	Aika/Year 2017	Sivumäärä/No. of pages 28
Tiivistelmä/Abstract <p>Kiusaaminen lapsuudessa tai nuoruudessa saattaa vaikuttaa vahingoittavasti yksilön elämään vielä vuosienkin päästä. Tämän vuoksi aikuisten, etenkin opettajien, olisi erittäin tärkeää puuttua kiusaamiseen ja saada se loppumaan. Kiusaamisen lopettaminen ei kuitenkaan onnistu, ennen kuin opitaan ymmärtämään kiusaamista ilmiönä. Tutkielmani tavoitteena oli selvittää tyttöjen välisen kiusaamisen mahdollisia taustatekijöitä. Taustat ymmärtämällä kiusaaminen on helpompi saada loppumaan. Taustatekijöiden lisäksi selvitin kiusaamisen seurauksia kiusatulle ja kiusaajalle, sekä miten kiusaamiseen voi puuttua perusopetuslain puitteissa. Syvennyin tutkielmassani tyttöjen kiusaamiseen, sillä aikaisempi tutkimus on keskittynyt pääasiassa poikien kiusaamiseen. Toteutin tutkielmani kirjallisuuskatsauksena. Käyttämäni aineisto on pääosin englanninkielistä, sillä aiheesta oli yllättävän vähän suomenkielistä tutkimusta.</p> <p>Yhdeksi merkittäväksi tyttöjen kiusaamisen taustatekijäksi nousi statushierarkia. Muita tyttöjen välisen kiusaamisen syitä olivat esimerkiksi ystävyysuhteen rikkoutuminen, ihastuminen väärään poikaan, kateus, ystävien epälojaajius ja siirtyminen uuteen kouluun tai luokkaan.</p> <p>Pidän tutkielmaani luotettavana, sillä useissa tutkimuksissa kävi ilmi samankaltaisia tuloksia. Jokainen kiusaamistapaus on omanlaisensa, eikä yhtä yksittäistä taustatekijää ole mahdollista nimetä. Tutkielmani kuitenkin antaa tietoa mahdollisista kiusaamisen syntyyn vaikuttavista tekijöistä. Lasten ja nuorten kanssa työskentelevät aikuiset voivat hyödyntää tutkielmani tuloksia esimerkiksi ryhmien muodostamisessa, istumajärjestyksen suunnittelussa ja kiusaamistapausten selvittämisessä.</p>			
Asiasanat/Keywords Koulukiusaaminen, statushierarkia, kiusaamiseen puuttuminen, kiusaamisen seuraukset, kiusaamisen taustatekijät			

Sisältö

1	JOHDANTO.....	1
2	MITÄ KIUSAAMINEN ON?	3
2.1	Kiusaaminen	3
2.1.1	<i>Suora kiusaaminen</i>	<i>6</i>
2.1.2	<i>Epäsuora kiusaaminen</i>	<i>7</i>
2.2	Statushierarkia	10
3	KIUSAAMISEN TAUSTATEKIJÄT	12
3.1	Tyttöjen ystävyysuhteet ja sosiaalinen ilmapiiri.....	12
3.2	Kategorisointi, leimaaminen ja ryhmästä eristäminen	15
3.3	Statushierarkia kiusaamisen taustalla.....	17
3.4	Statushierarkiassa yleneminen ja aleneminen	21
4	KIUSAAMISEN SEURAUKSET JA SIIHEN PUUTTUMINEN	23
4.1	Kiusaamisen seuraukset kiusatulle.....	23
4.2	Kiusaamisen seuraukset kiusaajalle	24
4.3	Kiusaamiseen puuttuminen ja laki	25
5	POHDINTA.....	27
	LÄHTEET	29

1 JOHDANTO

Kaksitoistavuotiaana tyttönä oleminen ei ole helppoa. Minä tiedän sen, sillä olen joskus elänyt tämän elämänvaiheen. Murrosiän kynnyksellä kaverisuhteeni olivat veristä valtapeliä. Kilpailimme siitä, kuka sai jäädä kaveriporukkaan. Juonimme siitä, kuka jätettäisiin seuraavaksi ulos. Emme tehneet sitä ilkeyttämme. Kyse oli puhtaasti selviytymisestä. Yksin jäänyt olisi todella yksin, kukaan ei huolisi häntä enää mukaan. Hänestä tulisi hyljeksitty ja pilkattu, kiusattu. Hänellä ei olisi yhtään ystävää, jolle kertoa salaisuuksia. Hänellä ei olisi ketään, joka antaisi hänelle ystävänpäivänä kortin tai tulisi hänen synttäreilleen. Hänellä ei olisi ketään puolustamassa. Hänellä ei olisi yhtään ketään.

Niinpä teimme kaikkemme välttääksemme porukasta ulos joutumisen. Piirtelimme sydämiä toistemme vihkoihin, lähettelimme viestejä toisillemme tuntien aikana, kerroimme toisillemme salaisuuksia, lähettelimme tekstiviestejä iltaisin. Jätimme muita ulos pöydäksemme itse porukassa. Puhuimme muista pahaa, ilveilimme, keksimme oman koodikielen, jotta saatoimme puhua kiusatuista pahaa kaikkien kuullen. Oikeutimme kaiken kutsumalla sitä ystäväydeksi ja omien kavereiden suojeluksi. Kiusattu oli aina syypää ja häntä oli helppo osoittaa, jos hän joskus menetti malttinsa. Opettajalla ei ollut kiinnostusta eikä jaksamista puuttua tilanteeseen, joka ei luokkahuoneessa näkynyt mitenkään. Uskon, että mikäli koulu olisi huomannut ottaa tilanteen tosissaan, kiusaaminen olisi loppunut. Tilanne jatkui vuosia, kunnes siirryimme yläkouluun ja kaveriporukkamme hajosi. Silloin päätin, etten enää suostuisi samanlaiseen valtataisteluun, vaan etsisin oikeita ystäviä. Olin onnekas, sillä onnistuin tässä.

Kiusaamista esiintyy kaikkialla maapallolla, tai ainakin kaikkialla, missä sitä on tutkittu (Roland & Idsøe, 2001, 447). Terveiden ja hyvinvoinninlaitoksen tuottaman kyselyn mukaan 5 prosenttia peruskoulun 8-9-luokan tytöistä oli koulukiusattuna vähintään kerran viikossa vuonna 2015. Fyysisen väkivallan uhkaa joutui kokemaan 17 prosenttia 8-9-luokan tytöistä. Seksuaalista väkivaltaa oli kokenut joskus tai toistuvasti 12 prosenttia. Peruskoulun 8-9-luokan tytöistä jopa 16 prosenttia koki väkivaltatilanteiden haittaavan opiskelua oppilaitoksessa melko - tai erittäin paljon. Hälyttävää tuloksissa oli, että 69 prosenttia peruskoulun kahdeksas- ja yhdeksäsluokkalaisista tytöistä koki, ettei kiusaamiseen ollut puututtu koulun aikuisen toimesta. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, 2015)

Koulukiusaaminen on yleinen ongelma, joka vaikuttaa oppilaiden koulumenestykseen, mielenterveyteen ja itsetuntoon. Besagin (2006) mukaan koulukiusaaminen vaikuttaa kaikkiin siihen osallisena oleviin, ei pelkästään kiusaajaan ja kiusattuun, vaan myös vanhempiin, sisaruksiin, opettajiin ja vertaisiin (Besag, 2006, 11). Haavindin (2014) mukaan lapsen ja nuoren kehityksen kannalta vertaisryhmään kuulumisen tunne, ja sen luominen, on välttämätön prosessi. Kavereita ollaan samankaltaisten ihmisten kanssa. Potentiaalisia kavereita ovat ne lapset, jotka viettävät aikaa samassa paikassa, ovat samaa sukupuolta tai samanikäisiä. (Haavind, 2014, 154.) Yksinjäävät lapset joutuvat alttiiksi kiusaamiselle ja jäävät ilman kipeästi tarvitsemaansa vertaisryhmän tukea.

Opettajan kuuluu puuttua kiusaamistilanteisiin. Yhdistyneiden Kansakuntien lapsen oikeuksien sopimuksen 16. artiklan mukaan lapsen mainetta ei saa halventaa eikä hänen yksityisyyteensä saa puuttua. Artikla 19 velvoittaa jäsenvaltiot koulutuksellisiin ja sosiaalisiin interventioihin lapsen suojelemiseksi fyysiseltä ja psyykkiseltä väkivallalta, laiminlyönniltä, huonolta kohtelulta ja kaikenlaiselta hyväksikäytöltä. (Yhdistyneiden Kansakuntien lapsen oikeuksien yleissopimus, 1989, artikkelit: 16 & 19.)

Koulukiusaamisesta on tehty paljon varsinkin englanninkielistä tutkimusta, mutta tutkimuksen paljoudesta huolimatta kiusaamista ei ole saatu kuriin. Uskon, että on opettajan velvollisuus puuttua kiusaamiseen ja saada se loppumaan. Lähdin tekemään kirjallisuuskatsausta tyttöjen kiusaamisen taustatekijöistä, sillä uskon, että kiusaamisen pysäyttämiseksi täytyy tietää kiusaamisen syy. Oletan, että kiusaamisen taustatekijöihin liittyvät ainakin oppilaiden välinen statushierarkia ja murrosikään kuuluva identiteetin muotoutuminen. Taustatekijöiden lisäksi teen myös lyhyen katsauksen koulukiusaamisen aiheuttamiin seurauksiin perustellakseni aikuisten velvollisuutta puuttua kiusaamiseen. Lopuksi tarkastelen opettajalle mahdollisia koulukiusaamiseen puuttumiskeinoja Suomen perustuslain puitteissa. Keskityn tutkielmassani tyttöjen väliseen koulukiusaamiseen, sillä aikaisempi tutkimus käsittelee pääasiassa poikien kiusaamista.

2 MITÄ KIUSAAMINEN ON?

Tässä luvussa avaan kiusaamisen ja statushierarkian käsitteitä. Kerron kiusaamisen käsitteen historiasta ja kuinka määrittelen kiusaamisen omassa tutkielmassani. Olen jakanut kiusaamisen kahteen yleisimmin käytettyyn ryhmään: suoraan - ja epäsuoraan kiusaamiseen. Statushierarkia osoittautui erääksi merkittäväksi kiusaamisen taustatekijäksi, joten määrittelen tässä luvussa myös statushierarkian käsitteen.

2.1 Kiusaaminen

Kiusaamisen (engl. bullying, ruots. mobbing) tutkimus alkoi skandinaviassa 1970-luvulla Peter-Paul Heinemannin ja Dan Olweuksen johdolla. Heinemann (1972) kehitti koululaisiin kohdistuvan observointi tutkimuksensa pohjalta termin “mobbing” kuvaamaan kiusaamista. Käsitteenä mobbing juontaa juurensa sanasta “mob”, joukko. Mobbing-sana on ongelmallinen, sillä se saa aikaan mielikuvan, jonka mukaan kiusaaminen on aina joukon kohdistamaa negatiivista toimintaa yksilöä vastaan. Näin ei kuitenkaan ole. Kiusaaminen on vuorovaikutusta kahden tai useamman ihmisen välillä, väittää Dixon (2011). Hänen mukaansa kiusaaminen on seuraus parin tai ryhmän sisäisistä suhteista. (Dixon, 2011, 202.) Termit “bullying” ja “victimization” ovatkin olleet englanninkielisessä maailmassa hyväksytympiä (Olweus, 1999, 9-10). Suomen kielessä käsitteitä “koulukiusaaminen” ja “kouluväkivalta” käytetään vakiintuneesti kuvaillessa samaa ilmiötä (Salmivalli, 1998, 30).

Olweuksen (1999) mukaan oppilas tulee kiusatuksi joutuessaan toistuvasti verbaalisen tai fyysisen negatiivisen toiminnan kohteeksi (Olweus, 1999, 11-12). Kiusaamiselle on olemassa erilaisia määritelmiä, eivätkä tutkijat ole päässeet yksimielisyyteen siitä, mitkä asiat tarkalleen ottaen luetaan kiusaamiseksi. Rivers, Duncan ja Besag (2007) löysivät kuitenkin kaksi asiaa, joista tutkijat näyttivät olevan samaa mieltä. Ensinnäkin, kiusaaminen on sitä, kun jotakuta henkilöä kohtaan kohdistetaan tarkoituksellisesti ja systemaattisesti häntä vahingoittavia toimia. Toiseksi kiusatun ja kiusaajan välillä vallitsee voimasuhteiden epätasapaino, jolloin kiusaaja on dominoivassa asemassa uhriin nähden. (Rivers, Duncan, Besag, 2007, 5.) Toisin sanottuna kiusattu on kyvytön puolustautumaan kiusaajaa vastaan. Olweuksen (1999) mukaan vallan epätasapaino voi johtua siitä, että kiusattu on kiusaajaa heikompi joko fyysisesti tai psyykkisesti, tai kiusaajalla on suuri

joukko apureita kiusattua vastaan. Epätasapaino voidaan saavuttaa myös niin, että kiusaamisen lähde pysyy piilossa. Kiusaaminen voi olla tällöin selän takana puhumista tai ilkeiden anonyymien viestien lähettämistä. (Olweus, 1999, 11.) Kahden keskenään tasaväkisen lapsen riitelemistä ei lasketa kiusaamiseksi. Myöskään rajut leikit, joissa kumpikin osapuoli on vuorollaan voitolla, eivät ole kiusaamista. (Salmivalli, 1998, 30-33.)

Salmivallin (1998) mukaan kiusaaminen on aggressiivisen käyttäytymisen muoto. Kiusaamisella ja aggressiolla on kuitenkin eroja. kiusaaminen on sosiaalinen tilanne, kun taas aggressiota pidetään enemmänkin yksilön ominaisuutena. Kiusaaja ei myöskään ole välttämättä aggressiotilassa kiusaamisen aikana, vaikka se aggressiivisuuden määritelmään sisältyykin. Lisäksi aggressio on yleensä hetkellistä, kun taas kiusaamiselle on tyypillistä systemaattisuus. (Salmivalli, 1998, 29)

Kiusaamiseen liittyy erilaisia rooleja, joista tunnetuimmat ovat kiusaaja ja kiusattu. Olweuksen (1978) määritelmän mukaan kiusaaja ahdistaa, häiritsee tai sortaa henkisesti tai fyysisesti jotakuta muuta henkilöä. Olweus havaitsi kiusaajien olevan muita oppilaita aggressiivisempia sekä fyysisesti, että verbaalisesti. Kiusaajien asenteet väkivaltaa kohtaan olivat myönteisiä ja he reagoivat eri tilanteisiin aggressiivisesti. (Olweus, 1978, 134-135.) Kiusaajat olivat useimmiten tietoisia epämiellyttävästä tunteesta, jonka he uhrilleen aiheuttivat (Olweus, 1999, 10-11). Kiusaajat saavat valtaa monin keinoin. Artz luettelee näiksi vallan tavoittelun keinoiksi fyysisen voiman, statuksen vertaisryhmässä, muiden lasten manipuloinnin omalle puolelle sekä toisten lasten heikkouksien tuntemisen (Artz, 2004, 152). Kiusattu puolestaan on pitkän ajanjakson aikana joutunut muiden oppilaiden, poikien tai joskus myös tyttöjen, aggressiivisuuden kohteeksi (Olweus, 1978, 34-35).

Salmivalli (1998) on nimennyt kiusaamistilanteeseen kiusaajan ja kiusatun lisäksi myös apurin, vahvistajan, puolustajan ja ulkopuolisen roolit. Apuri ei aloita kiusaamista, vaan avustaa kiusaajaa, menee siis kiusaamiseen mukaan. Vahvistaja eroaa apurista siten, että vahvistaja ei itse kiusaa, vaan on pikemminkin yleisönä ja saattaa naureskella kiusatulle tai kannustaa kiusaajaa. (Salmivalli, 1998, 52.) Roland ja Idsøe (2001) huomasivat tutkimuksessaan, että sivustaseuraajat voivat yllyttää kiusaajaa käyttäytymään aggressiivisesti ja saada tämän tuntemaan vallan ja mielihyvän tunteita. Tällainen mielihyvän saaminen vallasta oli todennäköisempää kiusaavilla tytöillä kuin pojilla. (Roland & Idsøe, 2001, 448-459.) Puolustaja pyrkii tukemaan kiusattua vastustamalla

kiusaajia tai muilla tavoin, kun taas ulkopuoliset pysyttelevät kiusaamistilanteista erossa (Salmivalli, 1998, 52).

Koulussa kiusaamista voi tapahtua hyvin monessa eri tilanteessa. Mäntylän, Kivelän, Ollilan ja Perttolan (2013) tekemän kyselyn mukaan 75 prosenttia kiusatuista joutui kiusaamisen uhriksi usein välitunnilla ja 21 prosenttia raportoi kiusaamista tapahtuvan välitunnilla jonkin verran. Vain neljä prosenttia kyselyyn vastanneista kiusatuista ei ollut joutunut kiusatuksi välitunnilla. Kiusaamista oli kokenut usein oppitunnilla 42 prosenttia, siirtymätilanteissa 46 prosenttia ja ruokatunnilla 34 prosenttia kyselyyn vastanneista. Kyselyssä kävi myös ilmi, että oppilaat uskoivat opettajien huomanneen kiusaamisen, mutta arvioivat näiden olevan haluttomia puuttumaan asiaan. (Mäntylä, Kivelä, Ollila ja Perttola, 2013, 34-35)

Tyttöjen kiusaamisesta tiedetään vähemmän kuin poikien kiusaamisesta. Salmivallin (1998) mukaan tämä johtuu siitä, että aikaisemmin tytöt on nähty poikia vähemmän aggressiivisina, mistä johtuen tytöt on saatettu kokonaan jättää aggressiivisuus tutkimuksista pois. (Salmivalli, 1998, 36)

Garbarino (2006) teki havainnon, jonka mukaan tyttöjen ja poikien välinen eroavaisuus aggressiivisuuden määrässä on sitä pienempi, mitä uudempi aggressiivisuustutkimus on kyseessä. Tämä saattaa johtua esimerkiksi siitä, että tyttöjen käyttämää väkivaltaa ei pidetä enää epänaiseellisenä, vaan päinvastoin jopa ihannoitavana. (Garbarino, 2006, 62, 72.) Kiusatut pyrkivät pääsemään pois kiusaamistilanteesta erilaisin strategioin. Duncan (2003) jakoi nämä yritykset neljään osaan: aktiivisiin ja passiivisiin konstruktivi- ja destruktivireaktioihin. Aktiivisia konstruktivireaktioita olivat esimerkiksi uusien kaverisuhteiden luominen muiden vertaisten kanssa tai yritykset puhua kiusaajalle rakentavasti. Aktiivisiin destruktivireaktioihin puolestaan lukeutuivat erilaiset kostot tai kilpailevan ryhmän muodostaminen. Passiivisiin konstruktivireaktioihin kuuluu Duncanin mukaan turvautuminen aikuisten, vanhempien tai opettajien, apuun. Passiivisiin destruktivireaktioihin puolestaan sisältyvät koulusta poisjääminen ja itseä vahingoittava käyttäytyminen. Duncanin tutkimuksessa todettiin, että vaikka tytöt kokeilivat useampaakin edellä mainituista keinoista, he epäonnistuivat ja päätyivät pakenemaan ongelmiaan vaihtamalla koulua, jotkut useamman kerran. (Duncan, 2003, 111)

Luokan vaihtaminen ei ole kuitenkaan ratkaisu kiusatun ongelmiin. Salmivalli (1998) väittää kiusatun aseman olevan hyvin pysyvä. Tämä koskee myös niitä lapsia, jotka on

siirretty vanhasta luokasta uuteen luokkaan. Lapsi on epävarma jo tullessaan uuteen luokkaan ja saattaa miettiä, kiusataanko häntä täälläkin. Kun lapsi ei tunne uudesta ryhmästä ketään entuudestaan, hänen olonsa on hyvin todennäköisesti epävarma, mikä välittyy muille luokkakavereille. Näin oppilaasta saatetaan helposti tehdä uhri uudessakin luokassa. Salmivallin mukaan kiusattua ei tulisi siirtää toiseen luokkaan kiusaamistilanteen ratkaisemiseksi, sillä uhrin asema näyttää olevan melko pysyvä ympäristön muutoksesta huolimatta. Sen sijaan Salmivalli ehdottaa kiusaajan siirtämistä toiseen luokkaan, sillä erityisesti tytöillä kiusaamistaipumus on sidoksissa sosiaaliseen ympäristöön. (Salmivalli, 1998, 78-79)

Pakeneminen ei välttämättä onnistu muiden syiden takia. Besagin (2006) tutkimuksessa tyttöjen väliset konfliktit esiintyivät yleensä hyvien ystävien tai entisten ystävien välillä. Tutkimuksessa konflikteja esiintyi vain harvoin täysin eri tyttöryhmien välillä. (Besag, 2006, 22.) Tämän vuoksi kiusaamisen uhrin on erittäin vaikea paeta kiusaajiaan. Kiusaajat tietävät uhristaan kaiken entisen ystävyysuhteen ansiosta. He tietävät missä kiusattu asuu, mikä hänen puhelinnumeronsa tai sähköpostiosoitteensa on, eli kiusaajat tietävät kaikki tavat, joilla lähettää kiusatulle uhkaavia ja loukkaavia viestejä. (Rivers et al, 2007, 27.)

2.1.1 Suora kiusaaminen

Olweuksen (1999) mukaan suora kiusaaminen tarkoittaa suhteellisen avoimia hyökkäyksiä uhria kohtaan. Suorassa kiusaamisessa kiusaaja käyttää fyysistä voimaa, kenties myös jotain kättä pidempää, aiheuttaakseen uhrilleen vahinkoa. Suora kiusaaminen voi olla esimerkiksi lyömistä tai potkimista, mutta se voi tapahtua myös verbaalisesti. (Olweus, 1999, 10-12.) Nimittely on yksi tavallisimmista verbaalisen kiusaamisen muodoista. Duncanin (2003) tutkimuksessa kävi ilmi, että tyttöjen nimittely kohdistui hyvin suurelta osin toisen seksuaalisuuteen ja feminiiniseen identiteettiin. Tytöt saattoivat käyttää toisistaan nimityksiä "lutka" tai "lesbo". (Duncan, 2003, 103-104.) Myös Björkvistin, Lagerspetzin ja Kaukiaisen (1992) mukaan suora aggressiivisuus sisältää fyysisen ja verbaalisen aggressiivisuuden muotoja. Heidän mukaansa suora aggressiivisuus on tyypillisempää pojille kuin tytöille. (Björkvist, Lagerspetz, & Kaukiainen, 1992, 118.)

Tytöt kohdistavat toisiinsa luultua enemmän fyysistä väkivaltaa. Duncanin (2003) mukaan tyttöjen käyttämän väkivallan muotoihin kuuluvat esimerkiksi lyönnit, potkut, päälle sylkeminen, päähän kohdistuvat iskut, kahdenkeskiset tappelut, uhrin hakkaaminen

joukolla sekä järjestetyt tappelut. Uhrit vaikuttivat olevan alistuneita ja tottuneita väkivaltaiseen kohteluun. (Duncan, 2003, 106-108)

Garbarinon (2006, 8-9) mukaan tyttöjen väkivaltaisuus Yhdysvalloissa on lisääntynyt 1990-luvulla. Garbarino esittää tämän johtuvan asenneilmapiirin muutoksesta, tyttöjä ei pidetä enää passiivisena sukupuolena. Tyttöjä ei painosteta luopumaan fyysisestä aggressiivisuudesta sillä perusteella, ettei se ole naisellista. Myös tyttöjen käyttämä sosiaalisesti hyväksyttävä väkivaltaisuus, kuten itsepuolustustaidot tai jääkiekon harrastaminen, ovat lisääntyneet. (Garbarino, 2006, 9-10). Kirjallisuudessa ja televisiossa näemme entistä enemmän vahvoja, joskus väkivaltaisia, naishahmoja. Besag (2006) huomauttaa, että jotkut tytöt käyttävät fyysistä aggressiivisuutta, vaikka tämä onkin poikien keskuudessa yleisempää. Huomattavin eroavaisuus tyttöjen ja poikien aggressiivisuudessa näyttää Besagin tutkimuksen mukaan olevan, että tytöt valitsevat kohteekseen yleensä tutun henkilön, kun taas pojat saattavat tyttöjä todennäköisemmin hyökätä tuntemattoman kimppuun. (Besag, 2006. 22)

Perheellä on merkitystä lapsen aggressiivisuuden kehittämisessä. Artzin (2004) mukaan aggressiivisilla tytöillä on yleensä enemmän ongelmia perheessä kuin tytöillä, jotka eivät ole aggressiivisia. Perheessä voi ilmetä väkivaltaa, köyhyyttä tai päihteiden käyttöä. Vanhemmat saattavat käyttäytyä epäjohtonmukaisesti lapsia kohtaan, tai olla riitaisia. Myös vanhempien henkinen terveys on saattanut järkkyyä, mikä vaikuttaa lapsen aggressiivisuuden lisääntymiseen. Epäjohtonmukaiset ja rankat rangaistukset lisäävät aggressiivisuutta lapsessa. Mikäli vanhemmat eivät tue lastaan riittävästi, osaa asettaa lapselleen rajoja, kommunikoivat negatiivisesti tai torjuvasti, tai käyttävät lasta kohtaan verbaalista tai fyysistä väkivaltaa, lapsi todennäköisesti käyttäytyy vertaissuhteissaan väkivaltaisesti. Väkivaltaiset tytöt raportoivat useammin huonosta äiti-tytär-suhteesta kuin tytöt, jotka eivät käyttäytyneet väkivaltaisesti. (Artz, 2004, 153-154.)

2.1.2 Epäsuora kiusaaminen

Tyttöjen valta perustuu usein fyysisen voimankäytön sijaan toisten emotionaaliseen, psykologiseen tai sosiaaliseen manipulointiin, siihen kenen kanssa liittoudutaan, ja kuka jätetään ystävyysuhteiden ulkopuolelle. Epäsuora aggressiivisuus, sosiaalinen aggressiivisuus ja relationaalinen aggressiivisuus ovat toisilleen läheisiä termejä, joilla viitataan tyttöjen suosimaan manipuloivaan käyttäytymiseen, kuten juoruiluun, kavereiden

varastamiseen tai sosiaalisista piireistä eristämiseen. (Besag, 2006, 4, 39.) Duncanin (2003) tutkimuksessa ilmikäyneistä tyttöjen kiusaamistavoista suurin osa oli epäsuoraa kiusaamista, kuten huhujen levittelyä, vihjailua tai nimittelyä, joka johti lopulta kiusatun sosiaaliseen poissulkemiseen ja tunnetason epävakauteen. Kiusaajina toimivat yleensä entiset ystävät. (Duncan, 2003, 103.) Tekojen tarkoituksena on satuttaa uhriaan, mutta ilkeät tarkoitukset verhotaan ystävyyden valepukuun, piiloon muiden silmiltä (Besag, 2006, 4, 39).

Simmons (2002) käyttää tutkimuksessaan Minnesotan yliopiston määrittelemiä käsitteitä. Relationaalisen aggressiivisuuden tarkoituksena on vahingoittaa toista ihmistä käyttämällä ihmissuhteita työkaluina. Relationaalisen aggressiivisuuden keinoja ovat negatiivisten ilmeiden ja eleiden käyttäminen, uhrin huomiotta jättäminen tai eristäminen ryhmästä, toisen henkilön ihmissuhteiden sabotointi, tai toisen kiristäminen yhtävyysuhteen loppumisella uhaten. Epäsuora aggressiivisuus eroaa relationaalisesta aggressiivisuudesta siten, että käyttämällä epäsuoraa aggressiivisuutta, kiusaaja välttää kohtaamasta kiusattua. Epäsuora aggressiivisuus voidaan naamioida tahattomaksi tai ystävällisyydeksi. Kiusaaja saattaa myös käyttää muita tyttöjä kiusaamisen välikappaleina esimerkiksi juorujen levittämiseen. Sosiaalisen aggressiivisuuden tarkoitus on nimenomaan heikentää yksilön asemaa ryhmässä ja voi sisältää epäsuoran aggressiivisuuden muotoja. (Simmons, 2002, 21)

Käytän tutkielmassani käsitettä epäsuora kiusaaminen. Tutkielmassani määrittelen epäsuora kiusaaminen -käsitteen alle kuuluvaksi kaikki epäsuoran aggressiivisuuden, relationaalisen aggressiivisuuden ja sosiaalisen aggressiivisuuden muodot. Näin ollen minun ei tarvitse eritellä, mistä kiusaamisen lajista kulloinkin on kysymys varsinkin, kun termit ovat muutenkin lomittaiset ja lähestulkoon samaa ilmiötä tarkoittavat.

Tytöt käyttävät epäsuoraa kiusaamista todennäköisemmin kuin pojat, ja kohdistavat epäsuoran kiusaamisen yleensä muihin tyttöihin, kävi ilmi Merrellin, Buchananin ja Tranin (2006) tutkimuksessa. Lisäksi epäsuoran kiusaamisen uhreiksi joutuneilla tytöillä ilmenee enemmän negatiivisia vaikutuksia kuin pojilla. (Merrell, Buchanan, Tran, 2006, 347-356.)

Sille, miksi juuri tytöt suosivat epäsuoraa kiusaamista on yritetty löytää selitystä muun muassa tyttöjen vertaisryhmästä ja muista sosiaalisista tekijöistä, sekä korkeasta sosiaalisesta älykkyydestä. Merrellin ja muiden (2006) mukaan epäsuoran aggressiivisuuden syntymiseen vaikuttavat monet sosiaaliset tekijät. Mikäli perhesuhteissa

on ongelmia, varsinkin jos lapsi ei ole kokenut saavansa emotionaalista vastakaikua kummaltakaan vanhemmalta, lapsella on taipumus kehittää epäsuoran aggressiivisuuden muotoja. Myös jotkin kulttuuriset tekijät voivat lisätä epäsuoran aggressiivisuuden kehittymistä. Tällaisia ovat esimerkiksi kulttuuriset kontekstit ja normit, jotka korostavat yksilöllisyyttä ja kilpailukykyä. (Merrell et al, 2006, 356.)

Salmivallin (1998) mukaan tytöillä on poikia korkeampi sosiaalinen älykkyys, jonka ansiosta he pystyvät käyttämään monipuolisesti epäsuoran kiusaamisen strategioita. Salmivalli määrittelee sosiaalisen älykkyyden kyynä tehdä havaintoja sosiaalisesta maailmasta ja taitona manipuloida toisia hienovaraisesti. Manipuloimalla lapsi voi esimerkiksi saada käännettyä muut lapset yhtä uhria vastaan. (Salmivalli, 1998, 39-40.) Sosiaalisen älykkyyden ja epäsuoran kiusaamisen välillä todettiin olevan yhteys Kaukiaisien, Björkqvistin, Östermanin ja Lagerspetzin (1996) tutkimuksessa. Mitä enemmän lapsi käytti epäsuoraa kiusaamista, sitä älykkäämpi hän oli sosiaalisesti. Tutkimuksessa havaittiin myös fyysisen aggressiivisuuden olevan yleisempää yksilöillä, joiden sosiaalinen älykkyys ei ollut kovin korkea. (Kaukiainen, Björkqvist, Österman, Lagerspetz, 1996, 364-366.)

Garbarino (2006) esittää tyttöjen käyttäneen perinteisesti poikia enemmän epäsuoraa kiusaamista, koska tytöt pystyvät helpommin ja tehokkaammin kääntämään fyysisen aggressiivisuuden epäsuoraan aggressiivisuuteen. Tyttöjen epäsuoran kiusaamisen käyttäminen ei siis johdu siitä, että tytöt olisivat biologisesti kyvyttömiä fyysiseen aggressiivisuuteen. Heillä vain on usein poikia paremmat edellytykset käyttää väkivallattomia keinoja saavuttaakseen haluamansa. (Garbarino, 2006, 58-59)

Björkqvist ja muut (1992) huomasivat tutkimuksessaan epäsuoran kiusaamisen olevan riippuvainen sosiaalisista taidoista ja sosiaalisesta verkostosta. Näiden avulla uhrille pyritään tuottamaan tuskaa. Tutkimuksen mukaan 11- ja 15-vuotiaat tytöt muodostivat tiiviimpiä pareja ja ryhmiä kuin 8-vuotiaat tytöt. Intiimit ystävyysuhteet mahdollistavat niiden väärinkäytön ja manipuloinnin. (Björkqvist ja muut, 1992, 118, 126.) Mitä vanhempia lapsista tulee, sitä hienovaraisemmin ja taidokkaammin he osaavat käyttää epäsuoran kiusaamisen keinoja. Vanhemmat lapset eivät enää reagoi suuttumuksen takia hetkessä, vaan osaavat suunnitella hetken, jolloin ilkeästä teosta saa parhaimman hyödyn. (Besag, 2006, 39-40.)

Garbarinon (2006) mukaan kolmen ensimmäisen ikävuoden aikana tytöt ja pojat ovat fyysisesti suunnilleen yhtä aggressiivisia. Perinteisesti tytöt ovat kuitenkin pystyneet poikia paremmin kasvamaan pois aggressiivisesta tarpeiden osoittamisesta ja saamaan mitä haluavat käyttämällä hienovaraisempia, sosiaalisesti hyväksyttäviä keinoja. Tämä puolestaan johtuu paitsi siitä, että tytöillä on enemmän sosiaalista kompetenssia, eli kyvykkyyttä, mutta myös tyttöihin kohdistuvasta sosiaalisesta paineesta. Tyttöjen odotetaan käyttäytyvän hyvin, sillä aggressiivisuus ei ole feminiinistä. (Garbarino, 2006, 7.) Read, Francis ja Skelton (2011) ovat sitä mieltä, että tytöt kilpailevat vallasta ja statuksesta aivan kuten pojatkin. Tyttöjen tulee kuitenkin piilottaa vallantavoittelunsa tarkemmin, sillä sitä pidetään epänaiseellisenä. (Read, Francis, Skelton, 2011, 170.) Tämän takia tytöt opettelevat manipuloimaan ja loukkaamaan toisiaan piilotetusti (Garbarino, 2006, 7).

Tytöt suosivat tyypillisesti epäsuoran kiusaamisen muotoja, pyrkien aiheuttamaan uhrilleen tuskaa ilman, että tulevat tunnistetuksi kiusaajina. Tytöt yrittävät saada aggressiivisuuden näyttämään siltä, etteivät he tarkoituksellisesti satuttaneet uhriaan. (Björkqvist ja muut, 1992, 118, 126.) Simmons (2002) haastattelututkimuksessa kävi ilmi, että jotkut kiusaajatytöt piilottivat tuntemansa vihan ja ilkeyden "kiltti tyttö" -imagon alle. Nämä tytöt käyttivät yhtä paljon energiaa kilttinä esiintymiseen aikuisille, kuin itse kiusaamiseen. Aikuiset eivät huomaa jokaista ilkeää hymyä, katsetta, viestiä tai pinnan alla tapahtuvaa manipulointia. Siksi kiusaajat pääsevät liian usein pätkähästä ilman rangaistusta. (Simmons, 2002, 22.)

2.2 Statushierarkia

Koulukiusaaminen ja statushierarkia liittyvät selkeästi toisiinsa. Kamppailu sosiaalisesta asemasta aiheuttaa tyttöjen välille konflikteja erityisesti siirtymässä alakoulusta yläkouluun. Suosion kahdesta eri muodosta Vaillancourt ja Hymel (2006) käyttävät käsitteitä peer likeability ja perceived popularity. Suomessa kiusaamista tutkinut Salmivalli (2005) käyttää termejä kaverisuosio, jolla viitataan vertaisryhmässä pidettynä olemiseen, sekä suositun maine, joka viittaa enemmänkin valtaan, ihailuun ja esillä oloon (Salmivalli, 2005, 34). Cillessenin ja Rosen (2005) määritelmän mukaan kaverisuosiosta nauttivat ovat sosiaalisesti mukautuvia ja heidän ystävyysuhteensa ovat laadukkaita. Suositut puolestaan ovat tunnettuja muiden lasten keskuudessa, mutta eivät välttämättä kovin pidettyjä. He

ovat suunnannäyttäjiä, joiden tyyliä ja kiinnostuksen kohteita saatetaan kopioida. Suositut saattavat myös manipuloida sosiaalisia suhteita omaksi edukseen. (Cillessenin & Rosen, 2005, 102-104.)

Vaillancourt ja Hymel (2006) listasivat ominaisuuksia, joiden avulla yksilö voi saavuttaa korkeamman statuksen. Näitä vertaisryhmän keskuudessa arvostettuja ominaisuuksia olivat urheilullisuus, kyky hauskuuttaa muita, viehättävyys ja muodikkaasti pukeutuminen, sekä "kovuus". Oppilaat, joilla oli näitä vertaisten arvostamia ominaisuuksia, nauttivat korkeasta sosiaalisesta asemasta ja suosioista, sekä heillä oli enemmän valtaa muihin oppilaisiin. Tutkimuksessa kävi myös ilmi, että epäsuoraa aggressiivisuutta harjoittavat tytöt olivat suosittumia, mikäli heillä oli joitain näistä ominaisuuksista, ja epäsuosittumia, mikäli heillä ei ollut. Fyysistä aggressiivisuutta harjoittavat tytöt olivat vähemmän epäsuosittuja, mikäli heillä oli näitä ominaisuuksia. Heitä ei kuitenkaan pidetty suosittuina näistä ominaisuuksista huolimatta. (Vaillancourt & Hymel, 2006, 404-405)

Status tarvitsee vuorovaikutusta tullakseen tuotetuksi. Kulmalainen (2015) esittää väitöskirjassaan, suosion ohjaavan oppilaiden ystävyysuhteiden muodostumista, sekä mahdollisuutta päästä toisiin kaveriporukoihin. Status tulee konkreettisesti esille muun muassa tilan ottamisessa, katseissa ja keskustelujen sisällöissä. Avoimuus uusille kavereille näyttäytyi Kulmalaisen väitöksessä yhtenä statuksen merkinä. Suositut vartioivat porukkaan sisäänpääsyä tarkasti esimerkiksi kääntämällä selkensä ulkopuolisille, kun taas "tavallisten" kaveriporukoihin oli helpompaa päästä. Mikäli suosituilla oli kavereita muissa porukoissa, nämä pidettiin yleensä suositusta porukasta erillään, sillä väärässä seurassa liikkuminen saattoi aiheuttaa statuksen laskun. "Tavallisten" tyttöjen asema oli suosittuja tyttöjä turvatumpi, sillä heidän ei tarvinnut taistella vallasta tullakseen hyväksytyksi. Sen sijaan ei-suosittuja tyttöjä kiehtoi suosittuun ryhmään pääseminen, sillä suosio lisäsi statusta ja kokonaisvaltaista hyväksyntää oppilaiden joukossa. Ei-suositut myös kritisoivat suosittujen ryhmää ja saattoivat asettua niitä vastaan. (Kulmalainen, 2015, 30-33)

3 KIUSAAMISEN TAUSTATEKIJÄT

Kerron tässä luvussa kiusaamisen syntyyn vaikuttavista taustatekijöistä. Aluksi keskityn tyttöjen ystävyysuhteisiin ja sosiaaliseen ilmapiiriin. Tämän jälkeen kerron kategorisoinnista ja leimaamisesta tyttöjen kiusaamisen taustalla sekä siitä, miten ryhmästä eristäminen tapahtuu. Lopuksi käsittelen statushierarkian vaikutusta kiusaamisen syntyyn sekä statushierarkian dynaamisuutta.

3.1 Tyttöjen ystävyysuhteet ja sosiaalinen ilmapiiri

Jotta voidaan ymmärtää tyttöjen kiusaamisen syitä, tulee huomioida tyttöjen ystävyysuhteiden erityislaatuisuus ja läheisyys. Simmons (2002) mukaan tyttöjen ystävyysuhteet ovat keskeisessä asemassa heidän elämässään. Tytöt pitävät huolta toisistaan, jakavat salaisuuksia ja saavat emotionaalista tukea ystäviltaan. (Simmons, 2002, 30-31.) Tytöt jakavat toisilleen henkilökohtaisia asioita rakentaessaan ystävyysuhteita (Rivers et al, 2007, 27). Simmons (2002) mukaan ystävien puuttuminen tai ystävyysuhteen rikkoutuminen voi olla vaarallista, sillä se asettaa tytön alttiiksi muiden kiusaamiselle. Konfliktin tytöt näkevät ystävyysuhteen rikkovana tekijänä. Tytöt eivät välttämättä uskalla ilmaista ystävilleen eriäviä mielipiteitä konfliktin pelossa, ainakaan suoraan. Yksin olemista vältellään senkin uhalla, että hintana on pysyä vahingoittavassa ihmissuhteessa. Vihaa ei voida ilmaista, eikä tytöillä ole tarvittavia keinoja konfliktin ratkaisemiseen. Ihmissuhteesta itsestään tulee ongelma, jota saatetaan alkaa käyttää aseena toista vastaan. (Simmons, 2002, 30-31.)

Besag (2006) vertaa tyttöjen ystävyysuhdetta parisuhteeseen. Kuten rakastavaiset, tytöt pitävät suhdettaan yllä jatkuvasti esimerkiksi lähettämällä toisilleen viestejä. Tytöt esittelevät mielellään ystävyysuhdettaan julkisesti muun muassa kävelemällä käsikynkässä ja sosiaalisessa mediassa. Lisäksi tytöt pysyttelevät vaivihkaa selvillä siitä, mitä heidän ystävänsä tekevät, silloin kun nämä ovat muualla. Tytöt kaipaavat jatkuvaa vakuutusta ystäviensä lojaaliudesta. Vakuutusta lojaaliudesta ei kuitenkaan etsitä avoimesti. Useimmilla tytöillä on pitkälle kehittynyt kyky tunnistaa muutoksia kehon kielessä ja keskustelun sisällössä. (Besag, 2006, 72)

Poikien kaverisuhteet eivät vaikuta olevan tunnetasolla yhtä intiimejä, kuin tyttöjen ystävyysuhteet. Besagin mukaan pojille oli tärkeämpää, mitä he tekivät välitunnilla, kuin

kenen kanssa he sen tekivät. Tyttöillä sen sijaan oli päinvastoin, heille tekemistä tärkeämpää oli, kenen kanssa he leikkivät. (Besag, 2006, 25.) Rose ja Asher (1999) huomasivat tyttöjen arvostavan läheisyyttä ystävyysuhteissaan enemmän kuin pojat. Konfliktien määrä tyttöjen ja poikien ystävyysuhteissa oli kuitenkin yhtä suuri. (Rose & Asher, 1999, 74.)

Lasten kaverisuhteet muotoutuvat koko kouluajan. Kaverisuhteiden muuttuminen, ystävyysuhteiden alkaminen ja loppuminen, aiheuttaa voimakkaita emootioita oppilaissa. (Haavind, 2014, 135-136, 140.) Syrjimiseen on vaikea puuttua, sillä lapsia ei voi pakottaa leikkimään keskenään tai puhumaan ryhmästä eristetyn lapsen kanssa (Mäntylä ja muut, 2013, 52-55). Haavind (2014) havaitsi kaverisuhteiden uudelleen järjestäytymisen olevan kiihkeimmillään siirtymässä lapsuudesta aikuisuuteen 12 ja 14 ikävuoden paikkeilla. Tässä vaiheessa nuorten identiteetti alkaa muotoutua ja seura, jossa nuori on, vaikuttaa siihen, millainen lopputulos on. Odotukset, joita nuorilla on ystävyysuhteiden tuomasta statuksesta, vaikuttavat ystävyysuhteiden muodostumiseen, ja linkittyvät näin ollen myös kiusaamiseen. (Haavind, 2014, 130.) Niiden seuraa vältellään, joiden arvellaan laskevan statusta ja he voivat joutua kiusatuiksi. Besag (2006) on sitä mieltä, että myös tyttöjen valtakamppailu on kiihkeimmillään lapsuuden ja aikuisuuden välisessä siirtymävaiheessa (Besag, 2006, 86). Haavindin (2014) tutkimuksessa kävi ilmi, että nuorten ystävyysuhteiden muuttuminen siirtymässä alakoulusta yläkouluun koettiin osana aikuistumisprosessia ja näin odotettiin tapahtuvan. Ystävyysuhteilla nuoret luovat itselleen uusia mahdollisuuksia sen mukaan, millaisia he haluavat tulevaisuudessa olla. (Haavind, 2014, 135-136, 140.)

Tyttöjen ystävyysuhteet ovat usein paradoksaalisia ja ongelmallisia kertovat Rivers ja muut (2007). Perinteisesti ajatellaan, että tytöt muodostavat keskenään paras ystävä -pareja. Nämä ystävyysuhteet ovat voimakkaita, mutta samalla dynaamisia ja hauraita hajoamaan. (Rivers et al, 2007, 26-27) Besagin tutkimuksen (2006) mukaan tyttöjen ystävyysuhteet ovat paitsi intiimimpiä, myös epävakampia kuin poikien ystävyysuhteet. Tytöt voivat muuttua parhaista ystävistä vihollisiksi käden käänteessä. (Besag, 2006, 3.) Tyttöjen ystävyysuhteiden epävakaa ja herkästi hajoava luonne aiheuttaa usein paras ystävä -parin hajoamisen, mistä syntyy konflikti (Rivers et al, 2007, 26-27). Tytöt pyrkivät piilottamaan negatiivisen käytöksen, joten he eivät halua suoraan myöntää kiusaavansa edes jäätyään kiinni. Heillä on myös omasta mielestään perusteltu syy valmiina puolustamaan omaa käyttäytymistään. (Besag, 2006, 95.) Tämän takia tyttöjen välisten

konfliktien huomaaminen ja niihin puuttuminen vaatii opettajalta enemmän aikaa ja resursseja kuin puuttuminen poikien välisiin ja helposti havaittaviin voiman koetuksiin (Rivers et al, 2007, 27).

Sosiaalisella ilmapiirillä ja lapsen kaveripiirillä on suuri vaikutus siihen, tuleeeko lapsesta kiusaaja vai ei. Salmivallin (1998) mukaan tytöillä kiusaaminen on persoonallisuutta enemmän riippuvainen tilannetekijöistä ja vallalla olevista vuorovaikutussuhteista. Salmivallin mukaan tytöillä ei välttämättä ole tarve saada valtaa ja dominoida muita. Enemminkin tytöille kiusaaminen on sosiaalisten suhteiden järjestelemistä. (Salmivalli, 1998, 77-78.) Rolandin ja Idsøen (2001) tutkimuksen mukaan toisten tyttöjen eristäminen porukasta selitettiin johtuvan oman aseman pönkittämisestä ryhmässä. Toisen eristämällä haluttiin näyttää, että itse kuuluu joukkoon. (Roland & Idsøe, 2001, 446-462.) Kiusaamisen taustalla voi kuitenkin olla yhtä hyvin kiusaajan tarve dominoida muita, pönkittää asemaansa tai tuoda itseään enemmän esiin kaveripiirissä (Salmivalli, 1998, 31).

Sosiaalisen ilmapiirin hyväksyntää tarvitaan, jotta kiusaaminen pääsee syntymään. Salmivalli (1998) väittää kiusaajan ystäviksi valikoituvan usein sellaisia lapsia, jotka joko hyväksyvät kiusaamisen tai jopa ihannoivat sitä. Mikäli tällainen ryhmä pääsee muodostumaan, voi olla, että lapset sosiaalistavat toisiaan entistä enemmän aggressiiviseen suuntaan. Toisaalta voi olla myös niin, ettei kiusaaja saa muita kuin aggressiivisiä lapsia ystävikseen, mikä entisestään vahvistaa aggressiivista kierrettä. Kiusaamisesta tulee näissä ryhmissä, klikeissä, normi, se kuuluu asiaan. (Salmivalli, 1998. 94-96)

Kiusaaja voi myös tuntea olevansa pakotettu kiusaamaan. Haavindin (2014) mukaan sivustaseuraajat vahvistavat kiusatun ulos jättämisen olemalla puuttumatta kiusaamiseen. Kiusaaminen nähdään lasten silmin joskus enemmänkin välttämättömyytenä kuin vallan tavoitteluna tai aggressiivisuutena. Sivustaseuraajat voivat ajatella, että on parempi olla kiusaajan puolella kuin päätyä kiusatuksi, jolloin kiusattu jää entistä enemmän yksin. (Haavind, 2014, 149-150.) Simmons (2002) huomasi, että tytöille fyysisen aggressiivisuuden käyttäminen saattoi toimia työkaluna, jonka avulla tyttö säästi itsensä kiusatuksi tulemiselta. Tyttö joka jätettiin rauhaan aggressiivisen maineensa takia saattoi välillä tuntea itsensä pakotetuksi käyttämään väkivaltaa suojellakseen mainettaan. (Simmons, 2002, 179-183.)

Kiusaajien kaverisuhteet eivät olleet aitoja, vaan perustuivat lähinnä muiden pelkoon yksin jäämisestä ja kiusatuksi tulemisesta. Kaverisuhteiden taustalla oli usein ongelmien

välttämisen ja selviytymisen halu. Kiusatut tiedostivat, etteivät muut oppilaat juuri pitäneet kiusaajista, vaan pyrkivät välttämään kiusatuksi joutumista. (Duncan, 2003, 110.) Artzin (2004) mukaan kiusaajat saavat usein seuraajia, koska kiusaajan seurassa ajatellaan olevan turvallisinta. Tämä turvallisuuden tunne on kuitenkin valheellinen. Kiusaaja saattaa jättää kenet tahansa seuraajistaan ulkopuolelle, jos näiden lojaalius kyseenalaistetaan, tai kiusaajaa sattuu huvittamaan. (Artz, 2004, 151.)

3.2 Kategorisointi, leimaaminen ja ryhmästä eristäminen

Besagin (2006) tutkimuksessa tytöiltä kysyttiin syitä kiusaamiselle. Tytöt selittivät kiusaamista tylsyydellä, kostamisella, itsensä suojelemisella, vihalla, kateudella, huomion hakuisuudella ja vallalla. Myös ystävien epälojaalisuus mainittiin syynä epäsuoralle kiusaamiselle (Besag, 2006, 61-101). Duncanin (2003) tutkimuksessa kiusatut nimesivät kiusaamisen syiksi esimerkiksi sen, että he olivat uusia koulussa, heillä ei ollut kavereita, heillä oli vanhempia sisaruksia, joita oli kiusattu, heidän oletettiin olevan ihastuneita vääriin poikiin tai heidän poikaystävästään oltiin mustasukkaisia. (Duncan, 2003, 109.)

Riversin ja muiden (2007) mukaan kiusaamisessa on kyse kategorisoimisesta. Kategorisointi voi tapahtua esimerkiksi varallisuuden, rodun, ulkonäön, kulttuurin, uskonnon tai seksuaalisen suuntautumisen perusteella. Kategoriaan hyväksyminen riippuu siitä, kuinka samanlaisia yksilön ominaisuudet ovat ryhmään kuuluvien kanssa ja kuinka erilaisia ryhmään kuulumattomien kanssa. (Rivers et al, 2007, 6.) Haavindin (2014) Norjassa toteutetussa haastattelussa kävi ilmi, että etnisen taustan perusteella tapahtuva kiusaaminen ei ollut johdonmukaista. Etnisen taustan omaavat tytöt saatettiin hyväksyä joukkoon, mikäli he pukeutuivat ja käyttäytyivät majoriteetin edellyttämällä tavalla, sekä osallistuivat aktiviteetteihin, joihin kantanorjalaiset tytöt osallistuivat. Etnisestä taustasta tulevat tytöt, joilla ei esimerkiksi ollut mahdollisuuksia osallistua aktiviteetteihin koulun jälkeen tai eivät muuten sulautuneet tarpeeksi hyvin joukkoon, otettiin silmätikuiksi ja heitä kutsuttiin "ulkomaalaisiksi". Heitä saatettiin myös nimitellä ja syrjiä kantanorjalaisten tyttöjen keskuudessa. (Haavind, 2014, 136-145.)

Garbarinon (2006) mukaan puberteetti vaikuttaa siihen, kenellä on varaa olla aggressiivinen ja kenellä ei. Tyttöillä, jotka eivät kehity liian aikaisin eivätkä liian myöhään, on etulyöntiasema. Perinteisesti naiset ja tytöt vaativat yhdenmukaisuutta, minkä vuoksi pienikin eroavaisuus voi riittää erilaisen hyljeksintään tai painostukseen olla

samanlainen kuin muut. Tämän vuoksi hyvin aikaisin ja hyvin myöhään kehittyvät tytöt joutuvat hyljeksinnän kohteeksi ollessaan erilaisia kuin muut vertaisryhmänsä tytöt. Garbarino huomauttaa kuitenkin, että joissakin tapauksissa aikaisin kehittyvät tytöt ovat suosituimpia sen takia, että he ovat seksikkäitä, ja seksikkyyttä saatetaan pitää hyvänä asiana huolimatta siitä, kuinka nuori tyttö on. (Garbarino, 2006, 44-45)

Haavindin (2014) mukaan väärin pukeutuva, käyttäytyvä, tai väärästä taustasta tuleva oppilas voi joutua pilkanteon ja naurun kohteeksi. Muut lapset alkavat syrjiä tällaista lasta peläten tulevansa itse leimatuksi. Leimatulta lapselta viedään oikeus empatian ja kuulumisen kokemukseen. Ei auta, vaikka kiusattu vaihtaisi hiustyyliaan, vaatetustaan, tai muuttaisi epätoivotuksi leimattua käytöstään. Kiusaajat, muodin edelläkävijät ja -määrittelijät, eivät hyväksy aikaisemmin leimattua tyttöä joukkoonsa. (Haavind, 2014, 137-138.) Uhrin valinnalle ei usein ole näkyvää järkevää syytä. Tämän takia kiusaamisen kohde ei välttämättä koskaan saa tietää, miksi häntä kiusattiin tai miksi hänet otettiin myöhemmin takaisin porukkaan. Koska kiusatuilla ei ole aavistustakaan, miksi kiusaaminen tapahtuu, he eivät myöskään tiedä, miten voisivat korjata tilanteen. (Rivers et al, 2007, 30.)

Dixonin (2011) mukaan ryhmästä eristämistä tulisi tarkastella sosiaalisena ilmiönä. Hän esittää yksilön tulevan torjutuksi silloin, kun tämä rikkoo ryhmän normia, joko oikeasti tai oletetusti. Kenties hän pukeutuu eri tavalla, käyttäytyy eri tavalla, on hiljainen tai liian äänekas, tai vain uusi ryhmässä. Kun ryhmästä eristämisen prosessi alkaa, on yleensä yhdentekevää, mistä asiasta eristäminen lähti liikkeelle. Ryhmä reagoi erilaisuuteen poistamalla normin rikkojan ryhmästä. (Dixon, 2011, 86, 95)

Dixon (2011) esittää, että joissain tapauksissa ryhmän jäsentä kohtaan saatetaan kohdistaa toimia, joiden tarkoituksena on saada ryhmäläinen muuttamaan käytöstään. Normin rikkoja saatetaan eristää väliaikaisesti tai hänet uhataan eristää, joko suorasti tai epäsuorasti. Väliaikaisen eristämisen aikana normin rikkoja on kuitenkin edelleen osa ryhmää. Mikäli normin rikkoja muuttaa käytöstään ryhmän haluamalla tavalla, hänet voidaan hyväksyä jälleen ryhmän kokonaisvaltaiseksi jäseneksi. Siinä tapauksessa että lapsi hyväksytään takaisin ryhmän jäseneksi, vaikka hänen käytöksensä ei ole muuttunut, jokin ryhmässä on muuttunut. Kenties valta on vaihtunut. (Dixon, 2011, 86, 95-96)

Ystävyys toimii suojana kiusaamista vastaan. Haavind (2014) esitti kahden pääasiassa keskenään puuhastelevan lapsen jäävän helpommin muilta huomiotta, kuin lapsi, joka etsii

uusista ystäviä muista sosiaalisista piireistä. Haavindin mukaan kiusaamisen tarkoitus ei ole pelkästään satuttaa toista, vaan erityisesti mitätöidä kiusatulta sosiaalinen status ja häneen kohdistettu empatia. (Haavind, 2014, 142)

Lapsen joutuessa kokonaan eristetyksi, hänestä tulee muulle ryhmälle symbolisesti kuollut ja vuorovaikutusta hänen kanssaan pyritään välttämään. Ryhmästä eristetty lapsi menettää ryhmän tuoman suojan ja on näin ollen haavoittuvainen. Eristetty lapsi voi joutua sekä muiden ryhmien että entisen oman ryhmänsä hyökkäysten kohteeksi. Muita ryhmäläisiä voidaan painostaa pysymään erossa eristetystä lapsesta. (Dixon, 2011, 86-87)

Ryhmässä, jotka eristävät jonkun jäsenistään, on yhtenäisiä piirteitä. Dixonin (2011) mukaan ryhmän johtava voi olla haluton jakamaan valtaansa kenenkään muun kanssa. Muut ryhmäläiset voivat kokea olevansa riippuvaisia johtajasta ja toteuttavat tämän toiveita peläten kieltäytymisen seurauksia. Johtaja saattaa aloittaa hyökkäyksiä muita henkilöitä vastaan pitääkseen mahdolliset vallankaappaukset kurissa. Ryhmässä saattaa esiintyä polarisoitumista, valtataistelua tai kilpailua. Tämä aiheuttaa mustavalkoistumista, taistelua ”hyvän ja pahan” välillä. (Dixon, 2011, 95-96)

Syy siihen, miksi joku eristetään porukasta, voi olla kuinka pieni tahansa, esimerkiksi toisen tytön valtaan pyrkiminen. Haavindin (2014) mukaan sosiaalisilta taidoiltaan taitava tyttö voi saada suostuteltua muut jättämään jonkun toisen pois ryhmästä ilman mitään selkeää syytä. Mikäli tämä onnistuu, tytöt siirtävät kaiken empatiansa manipuloivaa tyttöä kohtaan jättäen uhrin tunteet ja näkemykset asiasta huomiotta. Millään, mitä ulos jätetty tyttö sanoo, ei ole mitään merkitystä. Muut ovat jo valmiiksi päättäneet manipuloijan olevan oikeassa, ja näin ollen uhriksi valikoitunut tyttö jää ilman toisten osoittamaa empatiaa ja oikeudenmukaisuutta. Yhtä ryhmän jäsentä kohtaan voi syntyä täydellinen välinpitämättömyys, mikäli toisesta jäsenestä tulee ryhmälle tärkeämpi. (Haavind, 2014, 146)

3.3 Statushierarkia kiusaamisen taustalla

Tytön sisäiset ja ulkoiset ominaisuudet määräävät hänen paikkansa koulun sosiaalisessa hierarkiassa. Sisäisiä ominaisuuksia ovat esimerkiksi yksilön persoonallisuus ja sosiaaliset taidot, kun taas ulkoisia ominaisuuksia ovat tytön ulkonäkö ja suhteet muihin oppilaisiin. Haavindin (2014) tekemissä haastatteluissa kävi ilmi, että monet lapset olisivat halunneet

kuulua sosiaalisiin ryhmiin, joihin pääsyn he tiesivät mahdottomaksi. Tyttöillä tätä ryhmää kutsuttiin "suosituiksi". (Haavind, 2014, 140-141.) Ollakseen suosittu, työllä tulee olla tarpeeksi hyvät sosiaaliset taidot ja hänen tulee näyttää kauniilta, muotitietoiselta sekä viehättävältä. Lisäksi tytön tulee ilmaista heteroseksuaalisuuttaan, muttei liikaa. (Read, Francis, Skelton, 2011, 171.) Suositut tytöt eivät itse kutsuneet itseään suosituiksi, nimitys tuli muilta, suosittuihin kuulumattomilta tytöiltä. Suositut määrittivät sen, kuka sai ihastua kehenkin. He puhuivat vaatteista, meikeistä ja omaan elämäänsä liittyvistä ajankohtaisista aiheista, siitä mitä he aikoivat tehdä ja olivat tehneet. (Haavind, 2014, 140-141.) Suosiota ammennettiin merkkivaatteiden, meikin, ulkonäön, sosiaalisten taitojen, ystävyysuhteiden, romanttisten suhteiden avulla. Suosittujen tyttöjen ystävyysuhteita leimasi porukan sisäisten sääntöjen noudattaminen ja mukautuminen. (Adler, Kless, Adler, 1992, 179-184.) Readin, Francisin ja Skeltonin (2011) haastattelemat oppilaat kertoivat, että mikäli tyttö halusi olla suosittu, hänen tuli "pelata peliä" ja sulautua käytökseltään suosittujen joukkoon, erilaisuutta ei suvaittu (Read, Francis, Skelton, 2011, 171). Duncanin mukaan tyttöjen keskuudessa vallitsee väkivaltaa ihannoiva kulttuuri, suosittujen tyttöjen ajatellaan olevan sekä sosiaalisesti että fyysisesti vahvassa asemassa. Suosittujen tyttöjen ajateltiin käyttäytyvän koulun vastaisesti, olevan aggressiivisia, käyttävän päihteitä ja olevan suosittuja poikien keskuudessa. (Duncan, 2003, 109-110.)

Kenellekään tytölle ei ollut epäselvää, keitä suosittuihin kuului. Myös suositut tiesivät kuuluvansa koulun johtaviin tyttöihin. Suosituilla oli muita tyttöjä enemmän vapauksia tehdä lapsellisiksi luokiteltuja asioita ilman, että heidän sosiaalinen statuksensa laski. (Haavind, 2014, 140-145.) Tyttö ei saa olla liikaa, eikä liian vähän, ei liian kaunis, muttei myöskään ruma, ei tyhmä, muttei liian fiksu. Tällaista naiskuvaa ei taida olla kenenkään mahdollista saavuttaa tai ainakaan ylläpitää. Readin, Francisin ja Skeltonin (2011) tutkimuksessa todettiin, että suositut oppilaat stressasivat suosituksi tekevästä ominaisuuksistaan paljon enemmän kuin oppilaat, jotka eivät olleet suosittuja (Read, Francis, Skelton, 2011, 176). Erityisesti suosittujen tyttöjen vuorovaikutussuhteisiin kuuluvat sekä lojaaliuden vaatimus, että konfliktin pelko. Kysymys siitä, kuka joutuu tulevaisuudessa jätetyksi porukasta leijuu ilmassa. (Haavind, 2014, 145.)

Tytöt ovat tietoisia ulkonäön ja statuksen yhteydestä hyvin nuorella iällä ja myöhemmin ulkonäön merkitys vain kasvaa. Adlerin ja muiden (1992) haastattelemat päiväkotikäiset lapset kertoivat suosituimman tytön pukeutuvan hienoimpiin vaatteisiin, olevan rikas ja suosittu poikien keskuudessa (Adler et al, 1992, 179-180).

Besag (2006) arvelee tyttöjen taipumuksen asettaa toisiaan paremmuusjärjestykseen suosion perusteella olevan mahdollisesti alitajuista. Tytöt kilpailevat ulkonäöllään näyttääkseen hyvältä miesten silmissä ja ovat koko ajan selvillä siitä, kenellä on muodikkaimmat vaatteet tai upein hiustyyli. Murrosiässä tyttöjen on erittäin vaikea päättää mitä pukisivat päälleen, sillä he haluavat näyttää viehättäviltä poikien silmissä, mutta toisaalta haluavat välttää joutumasta ystäviensä kateuden kohteeksi. Muut tytöt saattavat yrittää palauttaa liian hyvältä näyttävän ystävänsä takaisin maan pinnalle kommentoimalla tämän ulkonäköä huoramaiseksi. (Besag, 2006, 54, 57-58, 86)

Ihastuminen väärään poikaan nimettiin erääksi kiusaamisen syyksi Duncanin (2003) tutkimuksessa, oli ihastuminen sitten todellista tai muiden kuvitelmaa. Tytöt olivat tietoisia nokkimisjärjestyksestä, suositut tytöt päättivät seurustelusta, eikä suosittuun poikaan saanut ihastua ilman lupaa. Tämä johti siihen, että osa tytöistä vältti kaikenlaista kontaktia poikien kanssa, ettei tulisi kiusatuksi. (Duncan, 2003, 104)

Huomion saaminen suositulta pojalta oli selkeästi tytön statusta nostattavaa Adlerin ja muiden (1992) tekemän tutkimuksen mukaan. Hyvännäköiset tytöt viehättävät poikia todennäköisemmin, minkä takia heillä on paremmat mahdollisuudet olla suosittuja. Kaikkien poikien huomio ei kuitenkaan kelpaa statuksen nostattamiseen, Mikäli suosittu tyttö liikkui epäsuositun pojan kanssa, hänen statuksensa laski. (Adler et al, 179-181)

Suosituissa tyttöporukoissa on yleensä yksi tyttö, joka on kaikkia muita ylempänä valtahierarkiassa. Besagin (2006) mukaan muut tytöt saattavat jopa pelätä häntä, ja pysyttelevät sen takia hänen ystävinään. Tytön kohtalon ryhmän jäsenenä voi ratkaista hänen ystävyysuhteensa porukan johtavaan tyttöön. Suosittujen tyttöjen johtaja nauttii ryhmänsä suojelusta, ja voi tämän turvin harjoittaa sekä suoraa että epäsuoraa aggressiivisuutta. Johtajan suosio takaa ryhmän tuen ja hyväksynnän väkivallalle. (Besag, 2006, 57-58, 89, 95)

Besagin (2006) haastattelemat tytöt eivät useinkaan tiedostaneet jonkun ryhmässä johtavan heitä. Sen sijaan he osasivat nimetä, kuka teki useimmiten päätökset ja kenen mielipiteitä arvostettiin. Ryhmän johtaja saattoi olla hyvin pidetty esimerkiksi sen takia, että hänellä oli kyky selvittää muiden tyttöjen riitoja. Johtaja saattoi olla empaattinen, luotettava, taitava neuvottelija, sovitteleva ja halukas sopimaan riidan jälkeen. Toisin sanoen, johtajalla saattoi olla erittäin hyvät edellytykset luoda ystävyysuhteita. Aggressiivisuutensa johtaja saattoi oikeuttaa nimeämällä sen ystäviensä puolustamiseksi. Johtaja, jota ei pyritä

haastamaan, voi saada muut luopumaan omista moraalisisista arvoistaan. Jotkut tytöt saavuttavat niin paljon valtaa, että he pystyvät manipuloimaan muut käyttäytymään aggressiivisesti, käyttämään päihteitä tai aloittamaan seksuaaliset kokeilut hyvin nuorella iällä. Tämäkin on kiusaamista, sillä se vähentää muiden hyvinvointia. (Besag, 2006, 96-97)

Adlerin ja muiden (1992) mukaan suosittujen lasten ystävyysuhteet ovat heille yksi vallankäytön muoto (Adler et al, 1992, 180). Vallankäyttö ja ystävyys ovat ristiriidassa keskenään, mikä tekee suosittujen oppilaiden ystävyysuhteista epäaitoja ja hauraita. Olla suosittu on eri asia kuin olla läheinen ystävä jollekin. Besag (2006) huomasi tutkimuksessaan, että monet tytöistä, jotka suosittu tyttö oli nimennyt läheisimmiksi ystävikseen, puhuivat suositusta työstä pahaa ja yrittivät keksiä keinoja päästä pois tämän vallan alta (Besag, 2006, 89).

Adlerin ja muiden (1992) mukaan tytöt, joilla oli edistyneimmät sosiaaliset taidot siirtyessään päiväkodista kouluun olivat todennäköisemmin suosittuja kuin tytöt, joiden kommunikaatiotaidot olivat yksinkertaisemmat. Sosiaalisissa taidoissa edistyneet tytöt pystyivät ilmaisemaan itseään paremmin verbaalisesti ja suostuttelemaan muut omalle puolelleen. Nämä tytöt olivat taitavia manipuloimaan toiset lapset toimimaan haluamallaan tavalla. He myös ymmärsivät ryhmien sisäisiä ja ulkoisia suhteita, sekä ryhmästä ulos sulkemista ja mukaan ottamista paremmin kuin muut tytöt. (Adler et al, 1992, 180)

Tyttöjen valtahierarkia on hyvin epävakaa ja altis muutoksille. Tänään suosittu tyttö saattaa seuraavana päivänä huomata olevansa epäsuosittu (Besag, 2006, 86). Readin ja muiden (2011) haastattelemat tytöt luettelivat asioita, jotka tekevät oppilaan epäsuositukseksi. Näitä ominaisuuksia olivat esimerkiksi fiksuus, valehteleminen ja rehentely. Epäsuosittuja olivat myös oppilaat, jotka yrittivät liian kovasti olla suosittuja ja esittää jotain muuta kuin he olivat muiden silmissä. (Read et al, 2011, 178-179.) Oppilaat pyrkivät parhaansa mukaan pysymään suosittuina, sillä epäsuositut ovat vaarassa jäädä yksin tai tulla kiusatuksi.

Adlerin ja muiden (1992) haastattelemat tytöt kertoivat, etteivät suositut tytöt pidä epäsuosituista tytöistä. Syy tähän vaikuttaa tutkimuksen mukaan olevan enemmän epäsuosittujen tyttöjen käyttämissä vaatteissa ja heidän ulkonäössään, sekä suosittujen tyttöjen halusta pysyä statushierarkian huipulla alentamalla samalla muita. (Adler et al, 1992, 182.) Ei siinä, etteivät suositut ja epäsuositut tytöt pitäisi toisistaan ihmisinä.

Besagin (2006) mukaan uhriksi valikoituvan tytön persoonallisuuspiirteet saattavat olla selittää sitä, miksi tyttö jätettiin pois porukasta. Lisäksi kiusatun ulkonäkö tai suosio poikien keskuudessa voi saada muut tytöt kateellisiksi ja käyttäytymään aggressiivisesti kiusattua kohtaan. Kateus voi myös saada ennen suositun tytön putoamaan arvoasteikolla pohjamutiin. (Besag, 2006, 88)

Statuksen menettämisestä voi seurata fyysistä, psyykkistä, sosiaalista ja emotionaalista väkivaltaa statuksensa menettänyttä kohtaan (Besag, 2006, 91). Haavindin (2014) mukaan erillisyyttä ei välttämättä ilmaista aggression kautta, välinpitämättömyys ja sivuuttaminen ovat yhtä mahdollisia tapoja ilmaista, kuka ei kuulu joukkoon (Haavind, 2014, 155).

3.4 Statushierarkiassa yleneminen ja aleneminen

Epäsuosittu tyttö voi nostaa statustaan ja päästä suositun ryhmän jäseneksi. Suosittuun ryhmään voi päästä esimerkiksi siten, että tuntee jonkun ryhmään kuuluvan, ja sisään pääsee tämän avustuksella. Toinen tapa on pyrkiä luomaan suhteita ryhmän johtajaan ja saada tältä kiitosta. (Besag, 2006, 90-92.) Suosioon nousemisella on kuitenkin hintansa. Suosittuun ryhmään päässeitä uusia jäseniä voidaan painostaa hylkäämään entiset ystävänsä, jotta he voisivat pysyä ryhmässä. Tytöt hakevat samankaltaisuutta toisistaan, joten tullakseen hyväksytyksi ryhmään, pyrkijän tulee omaksua ryhmän asenteet, puhetyyli, vaatetus, mielipiteet ja harrastukset. Simmons (2002) mukaan suosioon pääsy ja siellä pysyminen voi vaatia omien aitojen ystävien ja mielipiteiden hylkäämisen. Monet suositut tytöt raportoivatkin tuntemuksista, jotka liittyivät itsensä kadottamiseen. (Simmons, 2002, 173-174.) Besagin (2006) mukaan ei ole sattumaa, että tyttöjen kaveriporukat näyttävät ja kuulostavat samalta, tai että he ihailevat samoja idoleita. Se, mikä on ryhmässä "in" tai "out", voi vaihtua hetkessä. Ryhmään kuuluvilla tytöillä on siis tärkeää sisäpiirin tietoa siitä, miten tulee käyttäytyä ollakseen hyväksyty, tietoa, jota muilla ei ole. Tämä vaikeuttaa entisestään epäsuosittujen tyttöjen nousemista arvoasteikolla. (Besag, 2006, 90-92.)

Tyttöjen ystävyysuhteet vaativat kokoaikaista kontaktia, jolla suositut tytöt pitävät valtakuntansa koossa. Vähemmän suosittujen tyttöjen puolestaan tulee koko ajan olla selvillä siitä, miten suositut tytöt pukeutuvat ja mitä he tekevät, jotta voisivat säilyttää asemansa kaveriporukassa. (Besag, 2006, 54.)

Simmonsin (2002) mukaan tytöt hylkäävät usein aidot ystävyyssuhteensa suosion toivossa. Suosituksi tuleminen vaatii laskelmointia ja valikointia, mitä tulee kiintymyksen osoittamiseen. Tyttö, jonka vaikutuksen arvellaan laskevan statusta, jää helposti yksin, tai hänen kanssaan ollaan salaa muilta. Jotkut tytöt saattavat kuitenkin pelätä konfliktia entisten ystäviensä kanssa. Tämän takia tytöt voivat päätyä vakuuttelemaan entisille ystävilleen, ettei mikään ole pielessä. Heillä on kaikkeen selitys ja heitä uskotaan, sillä on helpompaa uskoa toisen sepityksiä kuin hyväksyä ajatus, että on joutunut ystävänsä hylkäämäksi. (Simmons, 2002, 160, 173)

Suosittuun ryhmään pyrkivien tyttöjen tulee olla varovaisia. Liian nopea lähestyminen voi saada johtajan epäilemään vallankaappausta ja pudottamaan pyrkijän arvoasteikolla takaisin alas, epäsuosituksi. Tämä voi johtaa siihen, ettei pyrkijällä ole loppujen lopuksi yhtään ystävää. Suosittu ryhmä torjui hänet, eivätkä hänen entiset ystävänsä välttämättä suostu ottamaan häntä takaisin. Tytöt kun arvostavat suuresti lojaaliutta ystävänsä. (Besag, 2006, 90-92)

Haavindin (2014) mukaan kaikkiin sosiaalisiin piireihin ei välttämättä ole pääsyä, jos muut lapset kyseenalaistavat lapsen mahdollisuuden päästä sisään. Koulu muodostaa lapsen elämän pääasiallisen sosiaalisen kentän, jossa lapset ovat toistensa liittolaisia tai vihollisia. Haavindin tutkimuksessa nuoret olivat tietoisia oman sosiaalisen piirinsä lisäksi myös tapahtumista, joihin heillä itsellään ei ollut pääsyä. Tällaisia asioita olivat esimerkiksi suosittujen nuorten romanttiset suhteet ja toiveet, sekä päihteiden käyttö. Nämä suosituille kuuluvat asiat lähettävät signaaleja alemmille sosiaalisille piireille, vahvistaen suosittujen asemaa. Median välittämän nuorisokulttuurin ansiosta yhä useampi nuori on tietoinen siitä, millainen suosittu nuori on. Nuorisokulttuuria ei voi kuitenkaan kopioida, jokaisen täytyy luoda omanlaisensa tyyli. Liian innokkaasti yrittävät voidaan leimata pyrkijöiksi tai epäaidoiksi, jonka ansiosta nämä pyrkijät päätyvät sosiaalisella asteikolla periferiaan. (Haavind, 2014, 147, 155)

4 KIUSAAMISEN SEURAUKSET JA SIIHEN PUUTTUMINEN

Tässä luvussa keskityn kiusaamisesta aiheutuviin seurauksiin kiusatulle ja kiusaajalle. Luvun lopussa käsittelen kiusaamiseen puuttumisen vaikeutta. Kerron myös, miten kiusaamiseen voidaan puuttua perusopetuslain asettamissa rajoissa.

4.1 Kiusaamisen seuraukset kiusatulle

Salmivallin mukaan verbaalinen kiusaaminen voi olla hyvin traumatisoivaa. Tämä johtuu erityisesti siitä, että kiusaaminen on systemaattista ja tapahtuu vertaisryhmässä, jossa lapsi haluaa tulla hyväksytyksi, ja jonka kanssa lapsi on jatkuvasti tekemisissä. (Salmivalli, 1998, 38.) Ikävä kyllä tyttöjen välisiä juoruja, riitoja ja loukkauksia vähätellään, eikä niiden aiheuttamaa vahinkoa ymmärretä tarpeeksi hyvin (Besag, 2006, 4).

Mäntylän ja muiden (2013) tekemässä kyselyssä kävi ilmi, että kiusatut kärsivät muun muassa heikosta itsetunnosta, riittämättömyyden tunteista, sosiaalisten tilanteiden pelosta sekä toisaalta yksin jäämisen pelosta. Kiusattujen oli vaikea luottaa toisiin ihmisiin, he pelkäsivät petetyksi tulemista ja heille oli vaikeaa solmia pysyviä ystävyysuhteita. Kiusatut eivät vaikuttaneet uskovan omiin mahdollisuuksiinsa pärjätä elämässä. (Mäntylä ja muut, 2013, 31.) Myös mielenterveyden ongelmat, kuten masennus, paniikkihäiriöt, syömishäiriöt, itsetuhoiset ajatukset, itsemurhayritykset sekä ahdistuneisuus ovat tyypillisiä kiusaamisesta aiheutuvia vaikutuksia (Mäntylä ja muut, 2013, 31; Luukkonen, 2010, 77, 85-87; Duncan, 2003, 106, 112).

Duncanin (2003) mukaan tytöt joita oli kiusattu vuosien ajan päätyivät vahingoittamaan itseään viiltelemällä, syömättä jättämisellä, polttamalla omaa ihoaan tupakantumpeilla, tekemällä itsemurhayrityksiä, sekä käyttämällä väärin uni- tai laihdutuslääkkeitä. Osa kiusatuista lakkasi syömästä toivoen, että joku huomaisi heidän ahdinkonsa ilman, että heidän olisi tarvinnut kertoa siitä. Kertomista pelättiin koston takia, mutta kiusatut kokivat myös, ettei heillä ollut sanoja kertoa asiasta. Duncanin tutkimuksessa kiusatut tytöt kokivat kiusaajien estävän heitä luomasta turvallisia ystävyysuhteita. Kiusatut tunsivat toivottomuutta ja kokivat olevansa ansassa. Koulunvaihtokaan ei yleensä auttanut, joskus sen takia, että vanhat kiusaajat siirrettiin samaan kouluun. Yleensä kuitenkin kiusaamisen takia koulua vaihtaneet tytöt olivat uudessa koulussa epävarmoja, haavoittuvia ja heillä oli

ongelmia itsetunnon kanssa, minkä vuoksi uusien ystävien löytäminen oli vaikeaa, ja he saattoivat joutua jälleen kiusatuiksi. (Duncan, 2003, 106, 112)

Kiusatun on vaikeampaa selvittää kiusaamisen psykologisista, sosiaalisista ja emotionaalisisista muodoista kuin fyysisestä kiusaamisesta. Riversin ja muiden (2007) mukaan Tämä johtuu siitä, että epäsuoran kiusaamisen muodot sisältävät uhrin tunteiden manipuloimista. Tytöt myös hakevat ystävästään emotionaalista tukea enemmän kuin pojat. Tämän takia tyttöjen kokema ahdistus epäsuoran aggressiivisuuden kohteeksi joutumisesta vaikuttaa olevan yhtä suuri kuin fyysisen aggressiivisuuden kohteeksi joutuneilla pojilla.

(Rivers et al, 2007, 28)

4.2 Kiusaamisen seuraukset kiusaajalle

Väkivaltaiset lapset kärsivät vertaisiaan enemmän emotionaalisisista ongelmista, akateemisista haasteista, käyttäytymisen ongelmista sekä negatiivisista itseen liittyvistä ajatuksista (Artz, 2004, 154). Anu-Helmi Luukkonen tutki väitöskirjassaan (2010) kiusaamiskäyttäytymisen yhteyttä itsetuhoisuuteen, mielenterveyden ongelmiin ja rikollisuuteen. Luukkosen mukaan kiusaajilla ja nuorilla, jotka ovat sekä kiusattuja että kiusaajia, on yli kymmenen kertaa suurempi riski käytöshäiriöihin verrattuna niihin nuoriin, jotka eivät ole kytköksissä kiusaamiseen. Luukkonen havaitsi tutkimuksessaan kiusaavien tyttöjen olevan jopa haavoittuvaisempia kuin kiusatut tytöt. (Luukkonen, 2010, 73-75, 82-83.)

Väkivaltaisesti käyttäytyvät lapset raportoivat muita lapsia enemmän vanhemmille valehtelemisesta, päihteiden käytöstä, lintsamisesta, varastamisesta, koko yön ulkona olemisesta ilman lupaa, jonkin vanhemmilleen kuuluvan asian rikkomisesta riidan jälkeen (Artz, 2004, 154).

Luukkosen (2010) väitös osoitti kiusaamisen ja väkivaltarikollisuuden olevan yhteydessä, vaikkakin kiusaamisesta aiheutuvat mielenterveyshäiriöt selittivät tätä yhteyttä merkittävästi. Kiusaavat tytöt käyttävät päihteitä viisi kertaa todennäköisemmin kuin tytöt, jotka eivät kiusaa. Tyttöillä kiusaaminen on yhdistetty tupakointiin, alkoholin, kannabiksen ja muiden huumeiden käyttöön. Lisäksi itsensä vahingoittaminen eri tavoin oli yleisempää nuorilla, jotka kiusasivat. Tyttöillä, jotka kiusaavat on kaksinkertainen riski yrittää

itsemurhaa verrattuna tyttöihin, jotka eivät liity kiusaamiskäyttäytymiseen. (Luukkonen, 2010, 75-79, 85-87.)

Kiusaaminen lapsuudessa on liitetty myöhempiin ongelmiin vertaissuhteissa. Riversin ja muiden (2007) mukaan tytöillä, jotka kiusaavat, on suurempi riski sairastua masennukseen ja tulla raskaaksi nuorella iällä (Rivers et al, 2007, 29-30).

4.3 Kiusaamiseen puuttuminen ja laki

Mäntylän ja muiden (2013) tutkimuksessa todettiin, että vaikka kiusaamisen aiheuttamat vaikutukset lapsen elämälle ovat raskaita ja pitkäaikaisia, kiusaamiseen harvoin puututaan tarpeeksi tehokkaasti, jos lainkaan. Syynä tähän ovat aikuisten välinpitämättömyys, kiusaamisen aiheuttaman emotionaalisen kuormituksen aliarviointi ja kiusaamisen näkymättömyys aikuisen silmissä. (Mäntylä ja muut, 2013, 121.)

Aggressiivisuus nähdään edelleen länsimaissa maskuliinisuuden merkinä, kun taas tyttöjä pidetään perinteisesti huolehtivaisina ja kiltteinä. Saatetaan jopa ajatella, etteivät tytöt tunne vihaa ja jos tuntevat, heissä on jotain pahasti vialla. Simmons (2002) kertoo opettajien pitävän tyttöjen välillä tapahtuvaa kiusaamista kehitykseen kuuluvana luonnollisena vaiheena. Epäsuora aggressiivisuus nähdään asiana, jota ”tytöt tekevät”, eikä siksi välttämättä koeta tarvetta puuttua kiusaamiseen tyttöjen välillä. (Simmons, 2002, 16-18.) Duncanin (2003) mukaan opettajat eivät pitäneet tyttöjen välillä tapahtuvaa epäsuoraa kiusaamista kovin vakavana, minkä vuoksi kiusaamistilanteita vähäteltiin ja ne jätettiin selvittämättä (Duncan, 2003).

Besag kertoo tutkimuksessaan (2006), etteivät aikuisten kehotukset tai interventiot yleensä muuta nuorten käyttäytymistä, sillä nuoret itse määrittelevät sen, mikä on hyväksyttävää ja mikä ei (Besag, 2006, 20). Siksi opettajan tulee pyrkiä muuttamaan oppilaiden käyttäytymistä muilla tavoin. Salmivallin (1998) mukaan opettajan tulee kiinnittää huomiota aggressiivisiin klikkeihin ja pyrkiä uudelleen strukturoimaan luokan sosiaalista rakennetta. Opettajan olisi hyvä luoda tilanteita, joissa oppilaat joutuvat tekemään yhteistyötä mahdollisimman monen eri luokkakaverin kanssa. (Salmivalli, 1998, 96.) Tällaisia tilanteita voivat olla erilaiset pari- ja ryhmätyöskentely tilanteet, projektit, esitelmät tai vaikkapa liikunta- tai draamaharjoitukset.

Mäntylän ja muiden (2013) mukaan opettajan on vaikea puuttua kiusaamiseen antamalla esimerkiksi jälki-istuntoa, mikäli näyttö kiusaamisesta puuttuu. Nimittely, eleet ja ilmeet on helppo suorittaa salaa, piilossa opettajalta. Oppilaat pelkäävät kertoa kiusaamisesta, sillä he ajattelevat kiusaamisen pahenevan kertomisen myötä, tai eivät usko puuttumisen muuttavan asioita. Kiusaaminen saattaa lisäksi tuntua häpeälliseltä. Opettajan intervention jälkeen kiusaaminen saattaa muuttua huolellisemmin piilotetuksi, jolloin opettaja kuvittelee kiusaamisen loppuneen. Kiusattu puolestaan ei enää halua kertoa kiusaamisesta, koska puuttuminen ei auttanut mitään edelliselläkään kerralla. (Mäntylä ja muut, 2013, 52-55, 121.)

Koulukiusaaminen täyttää rikosoikeudelliset tunnusmerkit, mutta alle 15-vuotias ei ole rikosoikeudellisesti vastuussa (Mäntylä ja muut, 2013, 123). Koulu voi kuitenkin kohdistaa kurinpidollisia keinoja kiusaajaan, vaikka tämä olisi alle 15-vuotias. Perusopetuslain 35 §:n mukaan oppilaan tulee käyttäytyä asiallisesti ja suorittaa tehtävänsä tunnollisesti (Perusopetuslaki 35 §). Perusopetuslain 36 §:n mukaan oppilaan osallistuminen opetukseen kyseisen päivän jäljellä olevien tuntien osalta voidaan kieltää, mikäli jonkun toisen oppilaan tai koulun muun henkilön turvallisuus vaarantuu oppilaan väkivaltaisen tai uhkaavan käyttäytymisen takia (Perusopetuslaki 36 §).

Kasvatuskeskustelu ja jälki-istunto ovat kurinpidollisia keinoja, joita opettaja voi kohdistaa kiusaajaan. Määräaikainen erottaminen tapahtuu opetuksen järjestäjän monijäsenisen toimielimen päätöksestä. Sen sijaan, jos oppilas on käyttäytymisellään vaarantanut toisen oppilaan tai muun koulussa työskentelevän henkilön turvallisuuden ja on vaarana, että väkivaltainen käyttäytyminen toistuu, määräaikainen käytäntö voidaan panna täytäntöön siitä huolimatta, ettei päätös ole lainvoimainen. (Perusopetuslaki 36 a §.) Kurinpidollisia keinoja käytettäessä tulee huoltajien tulla kuulluksi ja päätöksen tulee sisältää hallintolain 47 §:n mukainen valitusosoitus (Perusopetuslaki 36 a §, HL, 434/2003).

Mäntylän ja muiden (2013) tekemän tutkimuksen mukaan kiusaajajoukon hajottaminen siirtämällä pääkiusaaja toiseen luokkaan nähtiin melko tehokkaana keinona kiusaamisen lopettamisessa. Muita tehokkaita keinoja olivat yhteiskeskustelut, joissa myös kiusaajien vanhemmat olivat mukana, ja joissa lasten roolit tehtiin selviksi. Poliisin keskusteluun mukaan tuleminen yleensä lopetti kiusaamisen. (Mäntylä ja muut, 2013, 48-49, 122.)

5 POHDINTA

Tämän kirjallisuuskatsauksen tavoitteena oli selvittää paitsi tyttöjen väliseen koulukiusaamiseen liittyviä taustatekijöitä, myös kiusaamisesta aiheutuneita seurauksia ja opettajan mahdollisuuksia puuttua kiusaamiseen Suomen perustuslain puitteissa. Aikaisemman tutkimustiedon mukaan koulukiusaamista tapahtui eniten siirtymässä alakoulusta yläkouluun 12-14 vuoden iässä. Tässä iässä identiteetti alkaa muotoutua ja tytöt alkavat miettiä keitä he ovat ja millaisiksi he haluavat tulla. Tyttöjen ystävyysuhteet vaikuttivat olevan intiimimpiä kuin poikien ystävyysuhteet. Tyttöjen ystävyysuhteisiin ja niiden hajoamiseen liittyi vahvoja tunteita. Varsinkin niin kutsuttujen paras ystävä -parien hajoaminen aiheutti usein konfliktin, jonka myötä tytöt saattoivat muuttua ystävästä viholliseksi hetkessä.

Oppilaiden välinen statushierarkia osoittautui merkittäväksi koulukiusaamisen taustatekijäksi. Tyttöjen halu pysyä vallassa toisaalta pakotti, mutta toisaalta myös mahdollisti suosittujen tyttöjen aggressiivisuuden epäsuosittuja tyttöjä, tai toisiaan, kohtaan. Tytön asema sosiaalisessa hierarkiassa perustui muun muassa ulkonäköön, oikeanlaiseen kuluttamiseen ja huomion saamiseen suosituilta pojilta. Yleisesti suosittujen tyttöjen ajateltiin olevan aggressiivisia, sosiaalisesti lahjakkaita, käyttävän päihteitä ja käyttäytyvän koulun vastaisesti. Tyttöjen statushierarkia oli epävakaa ja muutoksille altis, valta-asetelmat saattoivat muuttua hyvin nopeasti.

Muita kiusaamisen syitä, joita tässä tutkielmassa tuli esille, olivat esimerkiksi kateus, kosto, tylsyys, huomionhakuisuus, itsensä suojeleminen, ystävien epälojaalisuus, kaverien puute, mustasukkaisuus poikaystäväistä sekä uutena oppilaana kouluun tuleminen. Tytöt oikeuttivat kiusaamisen usein omien ystäviensä puolustamisen varjolla.

Kiusaamisen seuraukset olivat moninaiset ja ne vaikuttivat negatiivisesti sekä kiusattuun että kiusaajaan. Kiusatut kärsivät esimerkiksi heikosta itsetunnosta, yksinäisyyden pelosta, masennuksesta, syömishäiriöstä, sosiaalisten tilanteiden pelosta, itsetuhoisuudesta, paniikkihäiriöistä ja ahdistuneisuudesta. Luottaminen muihin ihmisiin ja uusien ystävyysuhteiden muodostaminen oli vaikeaa entisillä kiusatuilla. Kiusaajilla oli suurempi riski käytöshäiriöihin, itsetuhoisuuteen ja päihteiden käyttämiseen. Myös raskaaksi tuleminen nuorella iällä, akateemiset haasteet, väkivaltarikollisuus, ongelmat myöhemmissä vertaissuhteissa ja masennus olivat kiusaajille tyypillisiä ongelmia.

Tyttöjen väliseen koulukiusaamiseen puuttuminen voi olla vaikeaa, sillä todisteita ei välttämättä ole. Ilmeitä ja eleitä on vaikea huomata muiden kuin kiusatun itsensä. Kiusatut eivät välttämättä kerro aikuisille kiusaamisesta, koska eivät usko sen auttavan, tai pelkäävät kiusaamisen pahenevan. Perustuslain mukaan opettaja voi poistaa kiusaajan koulusta päivän ajaksi, mikäli kiusatun turvallisuus on vaarantunut. Koulu voi kohdistaa kiusaajaan kurinpidollisia keinoja, joita ovat kasvatuskeskustelu, jälki-istunto ja määräaikainen erottaminen. Tällöin vanhemmilla on oikeus tulla kuulluksi. Myös poliisi voidaan kutsua selvittämään kiusaamistapausta.

Jokainen kiusaamistapaus on uniikki, joten universaalia kiusaamisen syytä on tuskin mahdollista selvittää. Tämä tutkielma valottaa kuitenkin hieman sitä, mitkä tekijät mahdollisesti voivat olla tyttöjen välisen kiusaamisen taustalla. Pidän kirjallisuuskatsaustani luotettavana, sillä useissa tutkimuksissa oli saatu samansuuntaisia tuloksia. Tulen hyödyntämään tuloksia tulevassa luokanopettajan työssäni esimerkiksi istumajärjestyksestä ja ryhmäjakoja suunnitellessani. Minulla on nyt myös enemmän tietoa koulukiusaamisesta ja siihen puuttumisesta.

Tämän tutkielman tarkoitus ei ollut tarjota vastausta kiusaamisen pysäyttämiseen, joten ongelma on edelleen olemassa. Tutkielmani kattavuutta tarkastellessa tulee ottaa huomioon opinnäytetyön laajuus ja siihen käytettävissä olevat resurssit. Lisää tutkimusta tarvitaan tyttöjen suorasta ja epäsuorasta aggressiivisuudesta, varsinkin tyttöjen käyttämää fyysistä väkivaltaa oli tutkittu erittäin vähän. Tutkielmaa tehdessäni huomasin, että kiusaamisen aiheuttamia vaikutuksia kiusaajalle oli tutkittu paljon vähemmän kuin kiusatulle aiheutuvia seurauksia. Kiinnostavaa olisi tutkia, miten tyttöjä voitaisiin opettaa rakentavaan vuorovaikutukseen ilman konflikteja, jotka paisuvat kiusaamiseksi. Mietinnän arvoista on myös, voivatko tytöt muodostaa identiteettinsä ryhmässä ilman sosiaalisen hierarkian muodostumista, ja voiko opettaja tehdä jotain saadakseen tytöt arvostamaan toisiaan ja itseään tasapuolisesti.

LÄHTEET

- Adler, P. A., Kless, S. J., & Adler, P. (1992). Socialization to gender roles: Popularity among elementary school boys and girls. *Sociology of Education*, 65(3), 169-187.
- Artz, S. (2004). Violence in the Schoolyard: School Girls' Use of Violence. In A. Worrall and C. Alder (Eds.), *Girls' violence : Myths and realities*. Albany: State University of New York Press. 151-166.
- Besag, V. E. (2006). *Understanding girls' friendships, fights and feuds: A practical approach to girls' bullying*. Maidenhead, England: McGraw-Hill Education.
- Björkqvist, K., Lagerspetz, K. M. J., & Kaukiainen, A. (1992). Do girls manipulate and boys fight? *Aggressive Behavior*, 18(2), 117-127.
- Björkqvist, K., Österman, K., & Kaukiainen, A. (1992). The development of direct and indirect aggressive strategies in males and females. In P. Niemelä and K. Björkqvist (Eds.), *Of Mice and Woman: Aspects of Female Aggressiveness*. New York: Academic Press. 55-64.
- Cillessen, A. H. N., & Rose, A. J. (2005). Understanding popularity in the peer system. *Current Directions in Psychological Science*, 14(2), 102-105.
- Dixon, R. (2011). *Rethinking school bullying: Towards an integrated model*. GB: Cambridge University Press.
- Duncan, N. (2003). Tytöt, kiusaaminen ja koulunvaihto. Teoksessa: V. Sunnari, J. Kangasvuo, M. Heikkinen & N. Kuorikoski (Toim.), *Leimattuna, kontrolloituna, normitettuna: Seksualisoitunut ja sukupuolistunut väkivalta kasvatuksessa ja koulutuksessa*. Oulu: Oulun yliopistopaino. 99-114.
- Garbarino, J. (2006). *See Jane Hit - Why Girls Are Growing More Violent and What We Can Do About It*. New York: The Penguin Press.
- Haavind, H. (2014). Who does he think he is?': Making new friends and leaving others behind—on the path from childhood to youth. In R. M. Schott & D. M. Søndergaard. (Eds.). *School bullying: New theories in context*. New York: Cambridge University Press. 129-158.

Heinemann, P. (1972). *Mobbning - gruppvåld bland barn och vuxna*. Stockholm: Natur och Kultur.

Kaukiainen, A., Björkqvist, K., Österman, K. & Lagerspetz, K. M. J. (1996). Social intelligence and empathy as antecedents of different types of aggression. Teoksessa C. Ferris & T. Grisso (ed.) *Understanding Aggressive behaviour in Children*. Annals of the New York Academy of Sciences, vol. 794: 364-366.

Kulmalainen, T. (2015). *Tyttöjen kaverisuosio: Etnografinen tutkimus yläkoulun epävirallisista järjestyksistä*. Itä-Suomen yliopisto, yhteiskuntatieteiden ja kauppatieteiden tiedekunta, väitöskirja. Joensuu: Grano Oy.

Luukkonen, A-H. (2010). *Bullying behaviour in relation to psychiatric disorders, suicidality and criminal offences: A study of under-age adolescent inpatients in northern finland*. Tampere: Juvenes Print.

Merrell, K. W., Buchanan, R., & Tran, O. K. (2006). Relational aggression in children and adolescents: A review with implications for school settings. *Psychology in the Schools*, 43(3), 345-360.

Mäntylä, N., Kivelä, J., Ollila, S., Perttola, L. (2013). *Pelastakaa koulukiusattu! - koulun vastuu, puuttumisen muodot ja ongelmat oikeudellisessa tarkastelussa*. Kaks - kunnallisalan kehittämissäätiö. Sastamala: Vammalan Kirjapaino Oy.

Olweus, D. (1978). *Aggression in the schools: Bullies and whipping boys*. Washington: Hemisphere.

Olweus, D. (1999). Sweden. Teoksessa Smith, Peter K, Morita, Yohji, Junger-Tas, Josine, Olweus, Dan & Catalano, Richard (Eds.) *the Nature of school bullying: a Crossnational perspective*. London: Routledge. 7-27.

Perusopetuslaki (2013). 35 §, 36 §, 36 a §. (13.6.2003/477). Saatavilla: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980628> (Viitattu: 15.12.2016.)

Read, B., Francis, B., & Skelton, C. (2011). Gender, popularity and notions of In/Authenticity amongst 12-year-old to 13-year-old school girls. *British Journal of Sociology of Education*, 32(2), 169-183.

- Rivers, I., Duncan, N., & Besag, V. E. (2007). *Bullying: A handbook for educators and parents*. Westport, Conn: Praeger.
- Roland, E. and Idsøe, T. (2001). Aggression and bullying. *Aggressive Behavior*, 27(6), 446–462.
- Rose, A.J. and Asher, S.R. (1999). Children's goals and strategies in response to conflicts within a friendship. *Developmental Psychology*, 35(1), 69–79.
- Salmivalli, C. (1999). *Koulukiusaaminen ryhmäilmionä*. Helsinki: Gaudeamus.
- Salmivalli, C. (2005). *Kaverien kanssa: vertaissuhteet ja sosiaalinen kehitys*. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Simmons, R. (2002). *Odd girl out: The hidden culture of aggression in girls*. Florida: Harcourt, Inc.
- Terveysten ja hyvinvoinnin laitos. (2015). *Kouluterveyskysely - Tapaturmat ja väkivalta*. Saatavilla: https://www.thl.fi/fi/tutkimus-ja-asiantuntijatyo/vaestotutkimukset/kouluterveyskysely/tulokset/tulokset-aiheittain/tapaturmat-ja-vakivalta#kiusaamiseen_ei_ole_puututtu_koulun_aikuisten_toimesta (Viitattu: 15.12.2016).
- Vaillancourt, T., & Hymel, S. (2006). Aggression and social status: The moderating roles of sex and peer-valued characteristics. *Aggressive Behavior*, 32(4), 396-408.
- Yhdistyneiden Kansakuntien lapsen oikeuksien yleissopimus. (1989). Artiklat 16 & 19. Saatavilla: <https://www.unicef.fi/lapsen-oikeudet/sopimus-kokonaisuudessaan/> (Viitattu: 20.1.2017)